

Madenciliğimiz, Yasalarımız

Fatma Türkân KOYUNCU
Jeoloji Mühendisi

GİRİŞ

Toplumsal yaşam, belli bir düzen içinde süren, 3ü düzen belirli nitelikte kuralların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle hukuk kuralları yasalar bunların en önemlisidir, Hukuk kuralları, düzenleyici, yasaklayıcı ve izin verici kuralların bütünüdür, Kuşkusuz her toplumun hukuk anlayışı, o toplumun alt ve üst yapılarıyla yakından ilişkilidir. Bu anlamda bir ülkenin hukuk düzeni ile ekonomik yapısı ve sistemi arasında çok yakın bir ilişki vardır.

3213 sayılı Maden Yasası da ülkemiz ekonomik yapısının ve tercihlerinin sonucu olarak kabul edilmiştir. Yasanın çıkarılışında gerekçe olarak 6309 sayılı Yasanın yeni gereksinmelere yanıt vermemesi, uygulamada karşılaşılan sorunların çözülmesi dile getirilmiş olsa bile, gerçek neden ekonomik yapıya ve tercihlere uygun bir maden yasası çıkarmak olmuştur,

3213 sayılı Maden Yasasının 15,6,1985 tarihinde yürürlüğe girmesiyle, 6309 sayılı yasadaki bazı eksiklik ve yanlışlar giderilmiş, ama bu kez yeni daha başka sorunlar ortaya çıkmıştır.

Gerçek olan bir başka konu ise uygulayıcı kuruluş olan Maden Dairesi Başkanlığının eskiye göre çok daha fazla personele sahip olmasına karşın, işlerin daha yavaş işlediği ve bürokrasinin çok daha fazlalaştığıdır. Bugün Maden Dairesi personelinin birçoğu, yasal boşlukların da etkisiyle birer yasa yorumcusu durumundadır. Aynı konuda bile farklı farklı uygulamalar söz konusu olabilmektedir. Yeni yasal düzenlemelerde, uygulamada

karşılaşılan bu farklılıkları giderici önlemler mutlaka alınmalıdır.

Madencilikte amaç, zengin yeraltı kaynaklarımızı en iyi şekilde ve kârlı olarak değerlendirmek, başta madencilik sektörüne dolayısıyla ekonomiye katkıda bulunmak, yeni iş olanakları yaratarak istihdama yardımcı olmak, kısaca ülke kalkınmasında önemli ölçüde yer almak olmalıdır, Bu nedenle yapılacak Maden Yasası düzenlemesinin ülke çıkarları düşünülerek gerçekleştirilmesi ve uygulanması en doğru yaklaşım olacaktır.

3213 SAYILI MADEN YASASINDAN KAYNAKLANAN ZORLUKLAR NELERDİR? ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI KOMİSYONUNUN HAZIRLADIĞI MADEN YASASI TASLAĞI BU ZORLUKLARIN AŞILMASINA ÇÖZÜMLER GETİREBİLMEKTE MİDİR?

3213 sayılı Maden Yasasını ele aldığımızda daha 2, maddede, sınıflandırmada çarpıklıklar gözlenmektedir,

3213 sayılı Maden Yasayla mermer kapsamına alınan dolomit, kalsit gibi taşlar için verilen mermer ruhsatları ile Taşocağı Ni-zamnamesine göre verilen ruhsatlar arasında ihtilafli durumlar ortaya çıkmıştır. Ayrıca madenlerin kullanım amaçları da saptırılmıştır, Mermer ruhsatları ile taşocağı ruhsatları arasındaki ihtilafın önlenmesi için 12, 6, 1987 tarih ve 3387 sayılı Yasayla olaya yeni bir yaklaşım getirilmek istenmiştir, Mermer için cinsine bakılmaksızın kesilip, parlatılma özelliği aranmış, kalsit yasa dışı bira-

kılmış ve dolomit maden olarak tanımlanmıştır, Daha sonra, 6A 1991 tarih ve 91/1731 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kalsitin tekrar Maden Yasası kapsamına alınması kararlaştırılmış, ancak bu karar uygulanmaya konulmamıştır. Böylece kalsit ve dolomit için aynı yerde üst üste maden ve mermer ruhsatları verilebilmiş, olay karmaşık bir biçime getirilmiştir.

Bakanlık Komisyonunun hazırlanmış olduğu taslakta ise killer yine Al₂O₃ %'sine göre yasa kapsamında bırakılmış, MgO oranı hiç hesaba katılmamıştır, ancak bu kez tüvenan bileşiminde en az %30 Al₂O₃ kapsayan killer denerik tüvenan deyimini yasaya katılmak istenmiştir. Yasada yer almayan jipsin, taslakta yer alması ise olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

3213 sayılı Maden Yasasında kuvars kumu %90 oranıyla yer almaktadır, Komisyon tasarısında ise, yine tüvenan deyimini kullanarak tüvenan bileşiminde en az %90 SiO₂ bulunan kuvars kumu denilerek olaya yeni bir boyut getirilmiştir.

3213 sayılı Maden Yasasının 8, maddesi gereği yürürlükte olan maden sahası üzerine mermer ve mermer üzerine maden ruhsatları verilebilmektedir. Bu nedenle "maden sahası üzerine maden, mermer sahası üzerine mermer ve maden ruhsatı verilemez" biçimindeki bir değişiklikle konu açıklığa kavuşturulmalı ve netleştirilmelidir, Ancak bu şekildeki bir değişiklikle mermer, kalsit, dolomit karmaşası önlenebilecektir. Taslakta mermer için yapılan tanımlama ise yetersiz olup, JMÖ Maden Komisyonunun da savun-

duğu biçimde "Ekonomik olarak blok veren ve / veya kesilip parlatılabilen taşlar mermer olarak değerlendirilebilir" ifadesinin mermer tanımında yer alması daha doğru olacaktır,

Maden Yasasının 6. maddesi» nin aynı biçimde korunması gereklidir, Komisyonun hazırladığı taslakta, ön işletme ve işletme ruhsat hakkı, medeni hakkı kullanmaya ehil TC vatandaşının elinden alınmış, yalnızca arama ruhsat hakkı tanınmıştır. Oysa arama, ön işletme ve işletme bir bütündür. Madenci madeni arayıp bulacak, etüdünü yaptıracak; işletmeye geçmek istediği zaman ise hayır, sen işletemezsin, tüzel kişiliğe sahip olman gerekli denilecek, Bir yandan bürokrasinin azaltılması amaçlanırken, madenciliğin teşvik edilmesinden, geliştirilmesinden söz edilirken, bürokratik engellemelerle işlemlerin uzatılmak istenmesi tam bir çelişki oluşturmaktadır. Bilindiği gibi ülkemizdeki madencilik büyük ölçüde küçük işletmeler biçiminde ve gerçek kişilerin işletmeleriyle yürütülmektedir. Tüzel kişilik zorlaması, madencilikte tekelleşmeye neden olabilir ve küçük maden sahalarının işletilememesi sonucunu doğurabilir,

3213 sayılı Maden Yasası'nın 5. maddesine göre hiçbir ruhsat hakkı hisselerle bölünememektedir. Komisyonun hazırladığı taslakta ise işletme ruhsatının hisselerle bölünebilmesine olanak tanınmıştır, Ayrıca işletme ruhsat süresinin en çok 25 yıla sınırlandırılması ve gerekli durumlarda uzatma hakkı tanınması Öngörülmüştür, Uzatma hakkı tanınması için uzun vadeli yatırım, rahtabl bir işletme kurulup kurulmadığının araştırılması gereklidir,

Jeoloji mühendisleri ve maden mühendisleri için yasada öngörülen meslekten 3 yıl men gibi ağır bir ceza getiren ve beyan usulünü doğru kabul eden 10. madde JMO'nun görüşleriyle koşut bir biçimde

komisyon taslağında daha da yumuşatılmıştır, Hatalı, yanlış ve yanıltıcı beyanlarda bulunanlar için önce bir uyarı ve hatayı düzeltmesi için süre tanınmış, yanlış ve hatalı beyanlarda ısrar edilmesi halinde teknik elemanlarının 3 yıl içinde yapılacak beyanlarının geçersizliği şartı kaldırılarak durumu kuruluş yasaları çerçevesinde gereği yapılmak üzere ilgili meslek odalarına bildirilmesi öngörülmüştür,

Beyan usulü kaldırılarak, verilen beyan ve raporların aksi saptanincaya kadar doğruluğunun kabulü esası getirilmiştir. Böylece madenciliğin başboş bırakılmadan denetlenmesi yolunda daha etkin ve gerçekçi bir yaklaşım hedeflenmiştir,

Madencilikle uğraşan serbest mühendislik hizmeti veren kişi ve kuruluşların ilgili meslek odalarınınca tescil edilmiş "Serbest Müşavirlik - Mühendislik" belgesini ilgili daireye ibraz etme zorunluluğu getirilerek yapılan hizmetlerin niteliğini yükseltmesi amaçlanmıştır,

Diğer taraftan rapor ve beyanların denetimini yapacak kuruluşlar, bu işlemi, zaman kaybını ve haksız kazançların oluşmasını Önleyici bir sürede yerine getirmeli, bir denetleme süresi konulmalıdır. Örneğin, "verilen beyanların rapor ve projelerin tetkikinin verilmiş tarihinden itibaren 6 ay içinde denetlenmesi gerekir, aksi halde denetlenmemiş beyanlar doğru kabul edilir, itiraz edilemez" gibi bir maddenin yasada yer alması gerçekçi bir yaklaşım olacaktır,

3213 sayılı Maden Yasasının 14. maddesinde ise yıllık bilanço brüt kârının %5'i olarak alınan devlet hakkı ve madencilik fon iştirak payı, hazırlanan Bakanlık Taslağında ruhsat sahibinin ürettiği madenin satış miktarına bağlı olarak ve Bakanlıkça tanzim edilerek resmi gazetede yayınlanacak fiyatlara göre, belirlenen bedelin

%2'si Madencilik Fon iştiraki olarak belirlenmiştir.

Bilanço brüt kârının %1'i olan ihbar hakkı ise devlet hakkına esas teşkil eden bedelin %0.2'si, buluculuk hakkı ise %2 iken hazırlanan Taslakta yine devlet hakkına esas teşkil edilen bedelin %0,5 olarak tanımlanmıştır,

Madde 13 için "Harçlar, teminatlar ve ruhsat sınırlarının değiştirilmesi" biçiminde bir başlık hazırlanmıştır. Bu madde ile işletme ruhsat teminatları için 5 yılda bir, o yılki teminata iblağı istenerek enflasyon nedeniyle değer kaybeden para değerinin korunması amaçlanmıştır. Örneğin, 1986 yılına göre hektarı 350 TL'den alınan bir işletme ruhsatının, teminatının 1992 yılı için îrad kaydedilmesi önemli bir yaptırım oluşturmamaktadır,

3213 sayılı Maden Yasası İL maddesinde her türlü beyan ve faaliyetin tetkikine, kontrol ve denetimine olanak tanırken, hazırlanan taslakta denetim ve kontrollerde ruhsat sahiplerinin her türlü teknik ve mali belgeleri göstermesi ve istendiğinde suretlerini verme zorunluluğu getirilmiş, ayrıca bu zorunluluğa uymayanlara sahadaki faaliyetleri önce bir ay, durumun devam etmesi halinde ise bir yıl süre ile durdurma koşulu getirilerek bir yaptırım öngörülmüştür,

Yürürlükte bulunan 3213 sayılı Maden Yasasının arama ruhsatı (ilk) müracaatı konusunun yer aldığı 16. maddede "müracaatlarda öncelik hakkı esastır" denilmesine karşın; Maden Dairesi'nin ilgili biriminin keyfi tutumu nedeniyle, kimi müracaatlar aynı anda yapıldı diye gösterilmekte ve ihaleye çıkartılmaktadır, Bu konunun denetlenmemesi ise hayret verici bir durumdur,

3213 sayılı Yasayla maden müracaatlarına bir alan sınırlaması konmamış olması, hem teknik açıdan bu müracaatların değerlendirilmesini güçleştirmekte, hem de

bazı art niyetli kişi ve kuruluşların belirli alanları sürekli ellerinde tutmalarına neden olmakta ve böylece madenciliğimiz Önemli kayıplara uğramaktadır. Bu nedenle maden müracaatlarında sınırlandırma (Örneğin maden müracaatları için eski 6309 sayılı Maden Yasasında olduğu gibi en çok 2000 hektar sınırlaması) getirilmesi büyük yararlar sağlayacaktır. Böylece tekelleşmenin de belirli ölçülerde önüne geçilmiş olacaktır.

Başvuruların yalnızca Ankara - Maden Dairesi'ne değil, valiliklere de yapılabilmesi yönündeki düşünce, Maden Dairesi'nin bir Genel Müdürlük olarak yeniden düzenlenmesi ve bölge teşkilatlarının kurulmasıyla ancak çözüme kavuşturulabilir. Böyle bir Örgütlenmenin gerçekleşmesi durumunda, birimler arasında bilgi akışını ve iletişimi sağlamak için bilgisayar ağının oluşturulması zorunludur. Başvuruların yalnızca Ankara'da yapılması ise bugün yaşanan zorlukların artarak devamına neden olacaktır,

Hazırlanan taslağın 14. maddesinde öngörülen, maden arama ruhsatlarına, hak sağlanan ruhsatın müracaatçıya tebliğ tarihinden başlamak üzere 30 ay süre verilmesi; Maden Dairesi'nde hazır duruma getirilen ve alınmayan ruhsatlar için ruhsat alma zorunluluğu getirecek, madencilere bir yaptırım sağlayacaktır,

3123 sayılı Maden Yasasında arama ruhsat süresi, ruhsatın elden alındığı tarihten başlamak üzere 3 aylık arama dönemi ve 6 aylık proje hazırlık dönemi olmak üzere 30 aydır. Taslakta ise arama ruhsat süresi yukarıda belirtildiği gibi 30 ay olup, arama faaliyet dönemleri 12'şer aylık 2 dönem olarak azaltılmıştır.

Arama faaliyet dönemi, adında da anlaşılacağı gibi sahanın genel olarak etüdünü gerektirmektedir. Bu etüd kapsamında da litolojik sınıflandırma, kayaç birimlerinin

tanımlanması, komşu birimlerin birbirleriyle ilişkileri, doğrultu - eğim, cevherli zonun saptanması, rezerv durumu, kütle tipi, yataklanma şekli, fay - kırık - çatlak yapıların gözlenmesi, tektonik sorunlar, cevher oluşum biçimi, ortam koşulları vb. gibi tümüyle JEOLJİ MÜHENDİSLİĞİNİN kapsamı içinde yer alan konular söz konusudur. Bu nedenle arama faaliyet raporlarının, en az bir JEOLJİ MÜHENDİSİ tarafından tanzim edilmesi gerekir. Eğer arama faaliyet dönemlerinde sahada işletmeye yönelik bir çalışma yapılacaksa düzenlenecek arama faaliyet raporlarının en az bir JEOLJİ MÜHENDİSİ ve en az bir MADEN MÜHENDİSİ tarafından imzalanması daha doğru olacaktır. Jeofizik etüd gereken ve yapılan yerlerde ise jeofizik raporlarının jeofizik mühendislerince tanzim edilmesi lazımdır.

Ön işletme ruhsatı alabilmek için hazırlanması gerekli olan Ön işletme projesinin, hem 3213 sayılı yürürlükteki Maden Yasasında, hem de Bakanlığın hazırlamış olduğu Taslakta belirtildiği gibi yalnızca maden mühendisinin imzasının yeterli olacağı görüşü yanlış ve yanıltıcı bir ifadedir, 3213 sayılı Maden Yasasının ilgili yönetmelik maddesinde projenin ne şekilde tanzim edileceği belirtilmiştir. Buna göre ön işletme projesinde yer alan "Cevher yataklarının geometrisi ve jeolojik açıdan yapılan cevher geliştirme çalışmaları", "Detay etüd için öngörülen arama ve faaliyet programı" gibi bölümler daha çok jeoloji mühendisliğinin konularını kapsamaktadır. Bu nedenle projelerde belirtilen, yukarıdaki bölümlerin jeoloji mühendisleri tarafından incelenmesi, değerlendirilmesi ve projelere ek olarak verilen jeoloji haritalarının bu bölümlerle bağlantılı olması bir zorunluluktur, Sonuç olarak Ön işletme projelerinde de mutlaka jeoloji mühendislerinin imza atması gerekliliği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Ön işletme ruhsat taleplerinde belirtilen bir başka konu, ön işletme ruhsat süresine, "Ön işletme talebinden başlamak üzere ruhsat alınmaya kadar geçen süreyi de -ruhsat süresi içinde- katma isteğidir," Yukarıda açıklandığı gibi taslaktaki ön işletme ruhsat süresiyle ilgili kısım bu anlayışla uygulanmak istenirse, (gUnlimzde Maden Dairesi'nde ön işletme talebi yapıldığı da 2-3 yıldır hala ruhsatı alınamayan sahaların varlığı gözönüne alınır) daha madenci ruhsatı bile almadan ruhsat hakkını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilecektir. Bu nedenle Maden Dairesine (veya ilgili birimlere) de işlemlerin hızlandırılması açısından "Ön işletme talebinde bulunulduktan sonra en fazla 3 ay içinde ruhsat verilmesi gereklidir" gibi bir kısıtlamanın getirilmesi yararlı olacaktır,

Arama ve ön işletme konularında olduğu gibi işletme ruhsat taleplerinde de işletme proje tanzimlerinde de aynı sorunlarla karşılaşmaktadır. İşletme projesi döneminde jeolojik etüdlere ve arama faaliyetleri söz konusu olabileceğinden İşletme proje ve faaliyet raporlarında da jeoloji mühendislerinin yetkili olması gerekmektedir. İşletme ruhsatı alındıktan sonra, işletmeye geçmek için tanınan sürenin 6 aydan 1 yıla çıkartılması ise gerekli ve zorunludur. Bu konuda Türkiye'nin değişik iklim koşulları da gözönüne alınmalıdır.

SONUÇ

3213 sayılı Maden Yasası ile Bakanlık Komisyon Yasa Tasarısı olumlu ve olumsuz yönleri ile yukarıda incelenmiş, nedenleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Üzerinde durduğumuz konuların yeniden değerlendirilmesinin MADENCİLİĞİMİZ için ekonomik, verimli ve etkin çözümler getireceğine inanılmaktadır, •